

Л. Дячук, канд. ист. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОБЛЕМ РАЗВОДА В РИМСКОМ И ГРЕКО-РИМСКОМ ПРАВЕ В РАННЕНОВЫЙ И НОВЫЙ ПЕРИОДЫ ИСТОРИИ

В статье рассматриваются первые индивидуальные исследования от Ренессанса до Национального Возрождения европейских народов в XIX в. об особенностях развода в римской (античной) и греко-римской (христианской) цивилизациях.

Ключевые слова: монографические исследования, Ренессанс, Национальное Возрождение, развод, римское право, ранневизантийский период христианизация права.

L. Dyachuk, PhD. History, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

INVESTIGATION OF PROBLEM DIVORCE IN ROMAN AND GREEK-ROMAN LAW IN EARLY-NEW AND NEW PERIODS OF HISTORY

The article deals with the first individual study from the Renaissance to the National Revival of European nations in the nineteenth century about the features of divorce in Roman antiquity and Greco-Roman Christian civilizations.

Key words: monohafichni study, Renaissance, National Revival, divorce, Roman law, early Byzantine period, the Christianization of law

УДК 349.4:349.6 (477)

А. Євстігнєєв, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ТА АНТРОПООХОРОННОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ЇХ НОРМ

В статті проведено критичний аналіз позицій представників науки екологічного права щодо визнання та розуміння предмету природоресурсового та антропоохоронного права, запропоновано авторські підходи до вказаних питань.

Ключові слова: природоресурсне право, антропоохоронне право, екологічне право, право екологічної безпеки.

Важливою умовою забезпечення балансу економічної і екологічної складових сталого розвитку у природоресурсних відносинах шляхом пріоритетного забезпечення екологічної безпеки у відповідній сфері є введення антропоохоронних норм з реальним регулятивним навантаженням до системи природоресурсного права України.

Враховуючи відсутність нормотворчих традицій відповідного спрямування, а також комплексної науково обґрунтованої концепції досліджуваної інтеграції, попередньо слід провести детальний теоретичний аналіз предметів названих правових інститутів (підгалузей), що дасть можливість в подальшому визначитись із найбільш оптимальними формами інтеграції їх норм.

Слід вказати, що в науковій літературі переважає підхід, відповідно до якого природоресурсне право є складовою екологічного (так званою підгалуззю), а його предмет складають суспільні відносини з приводу здобуття корисних властивостей окремих природних ресурсів. Водночас, окремі вчені виділяють певні авторські особливості досліджуваного явища.

Так, представники Харківської школи екологічного права, з одного боку, не виділяють саме природоресурсні відносини в якості складових предмета екологічного права як галузі, вказуючи на наявність замість них двох пов'язаних груп відносин: відносини, що виникають з приводу приналежності природних об'єктів певним суб'єктам на праві власності або користування та відносини, що виникають з приводу експлуатації екологічних об'єктів конкретними суб'єктами з метою задоволення своїх інтересів [1, 6]. Крім того, виділено відносини що складаються у галузі відтворення, відновлення природних об'єктів, які, враховуючи, що відносини у сфері охорони НПС названі окремо, також мають відношення саме до природоресурсного "блоку" [1, 6].

Не виділяючи природоресурсові відносини в якості групи відносин – самостійної складової предмету екологічного права, вчені все ж констатують наявність так званого права природокористування, яке розглядають у трьох аспектах: як правовий інститут сукупності норм,

що регулюють права і обов'язки природокористувача та інших осіб; як правовідносини; як суб'єктивне право, що належить конкретному природокористувачу [1, 112]. Велими спірним видається визначення досліджуваного правового явища в якості інституту права, адже в його складі об'єктивно існують декілька інститутів – сукупностей правових норм, що врегульовують однорідні відносини, які стосуються використання окремих природних ресурсів – земель, вод, надр, тваринного та рослинного світу, тощо. Зауважимо, що право природокористування розглядається представниками Харківської школи насамперед в якості окремої правомочності щодо використання природних ресурсів (суб'єктивне розуміння) та як інститут екологічного права, який об'єднує норми, що врегульовують відносини з відповідного використання. З огляду на вказане, право природокористування, за таким підходом, є вужчим поняттям, ніж природоресурсне право, оскільки останнє, окрім першого, включає в себе й інститути права власності на природні ресурси, а також інститути управління у сфері використання окремих ресурсів.

Вважаємо, що представникам школи, робота якої аналізується, було б корисним визначитись із охопленням відносинами природокористування таких напрочуд важливих дій, як відтворення (відновлення) природних об'єктів. На нашу думку, названі дії доцільно здійснювати одночасно із використанням природних ресурсів, більш того, покращення якісних показників ресурсу має бути невід'ємною складовою мети такого використання.

Ю.С.Шемшученко визначає природоресурсне право як складову екологічного права, яке регулює відносини в галузі охорони і раціонального використання природних ресурсів, надр, вод, атмосферного повітря, лісів, тваринного світу. В свою чергу, вченим зазначається, що порядок використання кожного із названих ресурсів визначається окремою галуззю права – земельним, водним, атмосфероохоронним, лісовим, тощо, а в єдиний комплекс природоресурсового права їх об'єднують загальні принципи природокористування: раціональне і

економічне використання природних ресурсів; здійснення заходів щодо запобігання псуванню, забрудненню, виснаженню таких ресурсів, негативному впливу на НПС; застосування біологічних, хімічних та інших методів поліпшення якості відповідних ресурсів; здійснення господарської та іншої діяльності без порушення екологічних прав інших осіб [2].

Запропонований вченим підхід до розуміння предмету природоресурсного права видається обґрунтованим та коректним, так як питання правового регулювання відносин з приводу природних ресурсів, які часто є вичерпними та такими, що не можуть бути повноцінно відновленими, об'єктивно викликає потребу у їх збереженні при використанні, що є можливим в межах охоронних заходів. При цьому, з огляду на природні особливості досліджуваних ресурсів, в силу яких часто неможливо відновити їх погіршені внаслідок використання кількісно-якісні показники, особливої важливості набуває недопущення (попередження) такого погіршення. Саме на таке попередження мають бути спрямовані охоронні норми природоресурсового права, що може бути можливим при їх одночасному застосуванні із положеннями, присвяченими використанню відповідного ресурсу.

Водночас, варто наголосити на доцільності виділення в якості складової природоресурсового права також відносин щодо відтворення використовуваних природних ресурсів, що є необхідним для реалізації СР у відповідній сфері, так як об'єктивно в процесі використання якісні характеристики таких ресурсів погіршуються.

Подібну до висловленої Ю.С.Шемшученком позиції щодо предмету та місця природоресурсового права займають представники Київської школи екологічного права. Відповідно до їх підходів, предмет екологічного права складають три групи суспільних відносин – антропоохоронні, природоохоронні та природоресурсові. При цьому останні виникають з приводу використання, охорони і відтворення окремих природних ресурсів, таких як землі, води, ліси, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря [3, 15; 4, 8]. Не зважаючи на відносну самостійність трьох вищевказаних груп відносин (сфер правового регулювання), вони розглядаються як нерозривно пов'язані єдиними принциповими засадами та методологічною базою, що, за умови сприйняття цього підходу нормотворцем, беззаперечно сприятиме узгодженості правового регулювання та некорисливості одночасного застосування їх положень. Відповідно до підходів, запропонованих цією школою, використання природних ресурсів повинно здійснюватись без безпідставних обмежень і водночас – без завдання шкоди довкіллю та екологічній безпеці, забезпечення якої має пріоритетне значення.

Вважаємо, що саме через недостатнє сприйняття і визнання у сучасній Україні запропонованого Київською школою підходу щодо розуміння предмету екологічного права, у нормативному регулюванні відповідних відносин наявний значний ухил в бік забезпечення економічного інтересу щодо отримання корисних властивостей природних ресурсів та їх комплексів, природоохоронні, а тим більше – антропоохоронні норми мають часто декларативний характер і не можуть бути реально застосовані у чинних редакціях, що унеможливує забезпечення Балансу.

Оригінальний підхід до розуміння сутності природоресурсового та права та його співвідношення із екологічним висловлено авторським колективом Національного університету "Одеська юридична академія" у підготованому ним підручнику з екологічного права [5]. Так, названими науковцями поділяється позиція В.В. Петрова, відповідно до якої екологічне і природоресурсове право є самостійними галузями, предмети яких є до-

сити визначеними та не збігаються за змістом між собою і з предметами інших галузей права. Ними також зазначається, що основна мета правового регулювання природоресурсових відносин носить переважно економічний, а не екологічний характер, і не зважаючи на певну притаманність ним природоохоронного чи середовищезахисного характеру, вони все ж за своїм змістом є ресурсними і не відносяться до предмету екологічного права [5, 32-33]. Не зважаючи на певну логічність аргументації запропонованого підходу, вповні до якої критерієм виділення екологічного права є його охоронна спрямованість, не можемо з ним погодитись. Так, видається, що авторами досліджуваного підручника ототожнюються відносини щодо використання природних ресурсів та природоресурсові відносини, які насправді, вочевидь, співвідносяться відповідно як частина і ціле. Як вже вказувалось вище, складовою природоресурсових відносин обов'язково повинні бути охоронні, в межах яких реалізовуватимуться норми, спрямовані передусім на попередження завдання шкоди природним ресурсам, а також відносини щодо кількісного та якісного відновлення (відтворення) таких ресурсів. Виокремлення відносин з приводу використання природних ресурсів від відносин щодо їх охорони, враховуючи об'єктивну єдність їх об'єктів та ризик заподіяння шкоди довкіллю і життю та здоров'ю людей саме під час вказаного використання, видається штучним та таким, що призводитиме до неможливості забезпечення ЕБ та Балансу, адже положення щодо використання та охорони, з огляду на їх різну галузеву належність, навряд чи узгоджуватимуться між собою, що негативно позначиться на ефективності їх застосування.

Крім того, регулювання відносин природокористування поза межами екологічного права нормами інших галузей, предметом яких не є відносини щодо охорони НПС та забезпечення ЕБ, ставитиме під сумнів навіть теоретичну можливість врахування відповідних охоронних вимог, а отже – реалізацію раціонального та прийнятно безпечного задоволення економічного інтересу щодо отримання корисних властивостей природи. Також можливою є небезпечна ситуація "перетягування" питань регулювання використання природних ресурсів між представниками різних галузей права або одночасного упорядкування ними одних і тих же відносин (як це має місце, наприклад, із питаннями укладання, виконання, зміни і припинення договорів, на які "претендують" цивільне і господарське право) декількома галузями, наслідком чого стане використання різних принципів та методів, що призведе в кращому випадку до суперечностей і колізій, а в гіршому – до невиконання незрозумілих та узгоджених приписів. Така ситуація, з огляду на кризовий характер екологічної ситуації в сучасній Україні, може взагалі поставити під сумнів можливість подальшого існування та розвитку України як держави, адже під загрозою опиняється можливість повноцінного існування не тільки майбутніх, але й нинішнього покоління українців. Тому без перебільшення в інтересах не тільки національної безпеки, але й взагалі – існування населення на території нашої держави, щоб природоресурсові, природоохоронні та антропоохоронні відносини врегульовувались на єдиних принципових та методологічних засадах однієї сукупності правових норм – екологічного права як галузі права.

Достатньо вузьке розуміння природоресурсного права запропоноване в підручнику, підготованому авторським колективом під загальною редакцією В.Ф. Опришка, а саме як сукупність правових норм, які регулюють природоресурсні правовідносини на основі державної власності на природні ресурси з метою раці-

онального їх використання і відновлення, охорони прав природокористувачів і держави [6, 21]. По-перше, вочевидь, що досліджувані відносини виникають не тільки щодо природних ресурсів – об'єктів права державної власності, але й щодо ресурсів, які знаходяться в інших передбачених чинним законодавством формах власності. По-друге, видається не зовсім коректним з наукової точки зору визначати невідоме – "природоресурсне право" через інше невідоме – "природоресурсні відносини", не зазначаючи їх конкретний перелік, адже в такому випадку не буде досягнуто мети визначення – розкриття сутнісних юридичних характеристик поняття, які в сукупності дають уявлення про нього як про правове явище.

Представниками російської науки екологічного права висловлюється позиція, відповідно до якої, предмет природоресурсного права складає сукупність відносин, пов'язаних із добуванням природних ресурсів. В свою чергу, в межах таких відносин виділяють так звані 1) ресурсні (відносини щодо безпосереднього вилучення природних ресурсів із середовища їх знаходження, а також супутні їх відносини з пошуку, оцінки, розвідки), 2) відносини, що тісно пов'язані із ресурсними (а) відносини, що передують ресурсним (відносини, пов'язані із участю відповідних суб'єктів в конкурсах, аукціонах з придбання права ресурсокористування, укладенням договорів на використання природних ресурсів, відносини ліцензування), б) відносини з безпеки та раціоналізації природокористування, в) відносини права власності на природні ресурси, г) відносини державного управління ресурсокористуванням, д) відносини щодо притягнення суб'єктів природоресурсного права до відповідальності і по розгляду спорів, що виникають у зв'язку із використанням природних ресурсів та відшкодуванням шкоди, заподіяної їх неправомірним використанням [7].

Важливо, що в якості складової відносин з безпеки та раціоналізації природокористування віднесено відносини з мінімізації впливу природних факторів та технологічних процесів видобування ресурсу на здоров'я людини [7].

Цікаво, що відомий російський вчений О.Л. Дубовик взагалі не визначає однозначно власних позицій щодо розуміння сутності природоресурсного права як складової екологічного [8, 12-15]. Водночас, вчений достатньо детально характеризує наявні підходи до розуміння предмету екологічного права, виділяючи так звані вузький та широкий підходи, першим із яких охоплюються виключно відносини щодо охорони НПС, а другим – також і відносини щодо використання природних ресурсів [8, 14]. Звичайно, було б цікавим дізнатися авторську позицію названого дослідника з приводу належності та змісту природоресурсових відносин, чого у аналізованій роботі немає.

Б.В.Єрофєєв відмежовує природоресурсове та екологічне право, вказуючи, що предметом останнього є такі, що складаються в сфері дії еколого-правових норм історично обумовлені виробничі відносини між громадянами та організаціями з обов'язковою участю держави з приводу збереження, покращення, відновлення, ефективного використання природних об'єктів (екосистем) в цілях збереження навколишнього середовища в інтересах нинішнього та майбутнього покоління [9, 96].

Водночас, науковцем зазначаються відмінності предмету екологічного та природоресурсного права, а саме: а) більш широким колом суспільних відносин, так як, на його думку, друге врегульовує відносини лише з приводу якогось одного ресурсу, а перше, окрім зазначеного, ще й відносини щодо використання екологічних систем та зв'язків між ними; б) іншою якістю суспільних відносин, адже для природоресурсного права окремі

ресурси мають виключно економічне значення, а для екологічного – ще й власне екологічне [9, 96-97]. Наведена позиція, на нашу думку, потребує певного уточнення, адже все ж не до кінця зрозумілим є відмінності між екологічним та природоресурсовим правом за умови виділення в якості складової предмету першого відносин з приводу використання природних ресурсів. Крім того, позиції вченого дають підстави для висновку про часткове співпадіння предметів двох названих сфер правового регулювання, що очевидно суперечить правилам поділу понять, відповідно до яких одне й те саме явище (в нашому випадку – спільні для двох галузей відносини) не може одночасно належати до двох самостійних однопорядкових видів, якими визнаються природоресурсове та екологічне право.

Використання природних ресурсів визнається білоруськими вченими складовою предмету екологічного права – історично першою формою взаємодії людини з природою [10, 11]. Не зважаючи на відсутність в підготованому ними підручнику спеціальних складових частин, присвячених характеристиці природоресурсового права, враховуючи послідовність викладення ними тем, присвячених характеристиці правових режимів окремих природних ресурсів, є підстави для висновку про підтримку авторами підходу, відповідно до якого природоресурсові відносини – це відносини з приводу використання і охорони відповідних ресурсів [10, 162-248].

Охарактеризувавши підходи до сутності природоресурсового права, проілюструємо предмет антропоохоронного права. Вище вказувалось, що названа сукупність правових норм, яка ще називається правом екологічної безпеки, визнається в якості самостійної складової екологічного права далеко не всіма науковцями. Більш того, на даний час підходи природоохоронної шкоди, за яких ототожнюється охорона НПС та забезпечення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля, достатньо поширені серед представників доктрини екологічного права на пострадянському просторі, що, звичайно, перешкоджає ефективному та адекватному до потреб сьогодення розвитку законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Як вже зазначалось, основні ґрунтовні науково-теоретичні положення щодо предмету антропоохоронного права напрацьовані представниками Київської школи екологічного права, яка, по суті, є єдиним в Україні об'єднанням вчених-юристів у сфері екологічного права, якими постідовно відстоюється статус права екологічної безпеки як складової екологічного поряд із природоохоронним та природоресурсовим правом. Тому саме їх доробки будуть використані в цій роботі в якості основи для розуміння переліку суспільних відносин, які врегульовуються названим правом.

До складу предмету антропоохоронного права – права екологічної безпеки відносять: відносини щодо реалізації права на екологічну безпеку, передбаченого ст. 50 Основоного закону та ст. 9 Базового закону; відносини щодо здійснення управління в сфері забезпечення ЕБ; відносини щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру, а також ліквідації їх наслідків та захисту постраждалих від них осіб; відносини щодо забезпечення ЕБ у окремих сферах діяльності (в промисловості та на транспорті, у сільському господарстві, у сфері використання ядерної енергії, при виробництві і розповсюдженні харчових продуктів та лікарських засобів, при поводженні з генетично модифікованими організмами та відходами, а також у діяльності Збройних сил України) [11; 12]. Зазначимо, що саме в межах останньої із виділених груп відносин автором в п. 1.2. цієї роботи

запропоновано виділити та врегулювати відносини щодо забезпечення ЕБ у сфері спеціального природокористування, однак ця пропозиція на даний час залишається нереалізованою у чинному законодавстві.

Визначившись із відносинами, які врегульовуються природоресурсовим і природоохоронним правом, проаналізуємо можливість взаємної інтеграції їх норм з метою забезпечення балансу шляхом гарантування ЕБ при спеціальному використанні природних ресурсів.

За сучасних умов, з огляду на вищевикладені підходи до змісту предметів двох аналізованих сукупностей правових норм, такі відносини об'єктивно пов'язані взаємними впливами (часто – опосередкованими), однак по суті безпосередньо навіть частково не збігаються. Наприклад, відносини спеціального землекористування землями сільськогосподарського призначення на титулі оренди мають визначених склад: суб'єктів – орендаря і орендодавця, об'єкт – орендовану земельну ділянку та зміст, тобто права і обов'язки вказаних суб'єктів. Водночас, при реалізації права на використання ділянки внаслідок застосування пестицидів можуть бути забруднені підземні води, які використовуються для питного водопостачання. Лише факт такого забруднення (за чинного законодавства України, на жаль, наявність ризику порушення права на ЕБ не дає можливості вжити ефективних попереджувальних заходів до потенційного порушення, спрямованих на відвернення такого порушення) стане обставиною, з настанням якої виникнуть інші відносини – забезпечення ЕБ, учасниками яких будуть насамперед фізичні особи – носії права на ЕБ та забруднювач, об'єктом вже будуть життя і здоров'я носіїв права, а зміст складатимуть знову ж таки назване право і обов'язок порушника відновити порушене право. Отже, як бачимо, неналежне виконання обов'язків учасником перших із названих відносин зумовило виникнення других (тобто взаємний вплив має місце), однак обидва різновиди виділених відносин існують паралельно, не перетинаючись між собою, та мають індивідуальний, відмінний від іншого склад.

За таких обставин об'єктивно неможливо досягти основної мети – забезпечити попередження порушення ЕБ, а є можливість лише реагувати на наслідки, коли порушення відбулося і шкода заподіяна.

Враховуючи наведене, вважаємо, є підстави для висновку, що досліджувана інтеграція природоресурсо-

вих та антропоохоронних норм стане реальною лише за умови визнання наявності відносин щодо забезпечення ЕБ у сфері спеціального природокористування в якості самостійного інституту ПЕБ як складової екологічного права. Це дозволить створити умови, за яких антропоохоронні норми мали б пріоритетне значення та реалізовувалися разом із природоресурсовими в межах одних відносин – забезпечення ЕБ у сфері спеціального природокористування. При цьому об'єктами таких відносин, поряд із власне природними ресурсами, які використовуються, слід визнати життя і здоров'я людини та ЕБ, а суб'єктами (окрім користувачів) також носіїв права на ЕБ та державу в особі спеціально уповноважених на вказане забезпечення органів.

Формулюванню конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства з відповідних питань будуть присвячені подальші дослідження автора.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право України : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закладів / [А. П. Гетьман, М. В. Шульга та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Х. : Право, 2005. – 384 с.
2. Шемшученко Ю.С. Природоресурсове право / Ю.С. Шемшученко // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / редкол.: Шемшученко Ю.С. (голова) [та ін.]. – К., 2003. – Т.5 : П–С. – С. 135.
3. Андрейцев В. І. Екологічне право. Загальна частина : курс лекцій в схемах / В. І. Андрейцев. – К. : Вентурі, 1996. – 208 с.
4. Балюк Г. І. Екологічне право України : конспект лекцій у схемах / Г. І. Балюк. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 191 с.
5. Екологічне право України : підруч. для студентів вищ. навч. закладів / [Л.О.Бондар, Н.С.Гавриш, Годованюк А.И. та ін.] ; за ред. І.І.Каракаша. – Одеса : Фенікс, 2012. – 788 с.
6. Правознавство : підручник. / [В.Ф.Опришко, В.Ф.Шульженко, С.І.Шимон та ін.] ; за ред. В.Ф.Опришка. – К. : КНЕУ, 2003 – 767 с.
7. Калинин И.Б. Природоресурсное право. Основные положения. Томск, 2000.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravouch.com/priodoresursnoe-pravo-uchebnik/predmet-metod-sistema-priodoresursnogo.html>.
8. Дубовик О.Л. Экологическое право : учеб. / О.Л. Дубовик – М. : Проспект, 2009. – 720 с.
9. Ерофеев В.Б. Экологическое право России. Учебник. Издание второе, переработанное и дополненное / В.Б. Ерофеев. – М. : Юристъ, 1996. – 624 с.
10. Экологическое право : пособие / [С.А.Балашенко и др.] ; под ред. С.А.Балашенко, Т.И.Макаровой, В.Е. Лизгаро. – Минск : Вышэйшая школа, 2009. – 318 с.
11. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук.-практ. посіб. / В. І. Андрейцев. – К. : Знання-Прес, 2002. – 331 с.
12. Г.І. Балюк, М.В. Краснова, Р.І. Марусенко та ін. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2009. – 118 с.

Стаття надійшла до редколегії 03.04.13

А. Евстигнеев, канд. юрид. наук, доц.
КНУ ім. Тараса Шевченка, Киев

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПРЕДМЕТОВ ПРИРОДОРЕСУРСОВОГО И АНТРОПООХРАННОГО ПРАВА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРАЦИИ ИХ НОРМ

В статье проведен критический анализ позиций представителей науки экологического права относительно признания и понимания предмета природоресурсового и антропоохранного права, предложены авторские подходы к указанным вопросам.

Ключевые слова: природоресурсовое право, антропоохранное право, экологическое право, право экологической безопасности.

A. Yevstigneyev, Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SCIENTIFIC VIEWS OF UNDERSTANDING OF THE SUBJECT OF NATURAL RESOURCE AND ANTHROPODEFENSIVE LAW IN THE PROCESS OF THEIR INTEGRATION

The article provides a critical analysis of the viewpoints of scholars in the field of ecological law concerning the recognition and understanding of the subject of natural resource and anthropodefensive law, including the authors suggestions for the approach to the abovementioned issues.

Key words: natural resource law, anthropodefensive law, ecological law, ecological safety law.